

KÖNYVSZEMLE

FARKAS WELLMANN Éva, *Parancsolatok* (Budapest: Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete, 2018), 27 pp.

Farkas Wellmann Éva eddigi munkássága lélegzetelállító fejlődéstörténet. Már 2002-es debütökötetében (*Itten ma donna választ*, 2002) bebizonyította, igényessége, a forma iránti elkötelezettsége bámulatos. A harmadik, 2018-as *Parancsolatok* című versgyűjteményében azonban új, transzcendentális dimenzióba vezeti át a korábban is megverselt immanens feszültségeket. Hátra hagyva az *Itten ma donna választban* és *Az itt az ottal* tetten ért játékoságot az ószövetségi tízparancsolatra építi kötetét, ám a komolyabb hangvétel ellenére a versek semmit nem veszítenek a Farkas Wellmann Évától megszokott könnyedségből. A rímek kiforrottak, sorait makulátlan jambusok tarkítják, s bravúrrímekben sem szűkölködik a kötet. A szereplíra iránti érdeklődés megmaradt Farkas Wellmann Éva költészetében. A *Válasz a Donkihótnak* költeményében – amely az első kötet egyik darabja – nemcsak Donna kacérsága ejti rabul az olvasót, de az az érzékenység is káprázatba ejtő, ahogyan a költő alkotótársainak verseire reflektál. A *Válasz a Donkihótnak*, amint azt címe is elárulja, Orbán János Dénes *Don Quijote második szerenádjára* írt válaszvers: „*Füledbe dugd a vat-*

tát, / ha csendre vágyol, hisz lám / mindez nem ér fabatkát: / s hited lehetne iszlám – / mégsem kell mást csinálnod, / csak nyald lihegve visszámm” (Válasz a Donkihótnak).

A *Parancsolatokban* megjelenő versek, lásd a *Létezésben egyszer*, *Minden gondodnak alján* vagy a *Nevem hiába* magasztosságuknál fogva válnak erősekké, az emelkedettség pedig nem alakul át álpatekussággá, vagy lesz erőltetetté. A fent említett három vers Isten hangját idézi meg, de ezt csak a *Létezésben egyszer* című alkotás konkretizálja. Ez az a vers, amely közvetlen módon adja az olvasó tudtára azt, hogy Isten hangján szól, az ő esetleges gondolatai mentén formálja tovább az első parancsolatot: „Ne legyenek néked idegen isteneid”. „*Az Úr vagyok én, a te istened, / alakban százszor, létezésben egyszer, / ha rám ismersz örökké egy leszek, / egy a sokakkal, s minden istenekel” (Létezésben egyszer, 7.)*. A *Minden gondodnak alján* sokkal tágabb értelmezési teret biztosít az olvasó számára. A második parancsolat hatására született vers: „Ne csinálj magadnak fargott képet” felfogható úgy is, mint Istentől származó parancsolat, de a kezdő kvartina egy párkapcsolat vers-

be öntött összegzéseként is olvasható: „Leszek neked, mint síkságnak a Gangesz, / soknak a több, kevésnek a menyinyi. / A világ amilyennek fested olyan lesz. / Én nem szeretnék ilyen sem olyan lenni” (*Minden gondodnak alján*, 9.). Igazán figyelemre méltó az a fajta érett alázat, amely a sorok közül visszaköszön. A Farkas Wellmann Éva istene nem egy gögös, a hatalomtól eltelt úr, hanem olyasvalaki, aki tisztában van a világban betöltött helyével, és bár tudja, hogy fenséges képességei milyen óriási hatókörre terjednek ki, felelősséggel, alázattal gondol arra, hogy a tiszteletet neki kell kivívnia a bálványok helyett: „Neked látni, megfogni lételem – / s a kép színe fénytől, időtől halvány. / Én nem fakulnék, hogyha kérhetem, / csak ott lennék minden gondodnak alján” (*Minden gondodnak alján*, 9.). Az idézett sorokból nyilvánvaló, milyen jól ismerik egymást az őszinte szeretetben élő felek, de felszínre tör az a mindenre kiterjedő figyelem is, amellyel gyermekeit tartja számon Isten. A *Nevem hiába* című szonett az előzőektől eltérő, hatalmasabb, öntudatosabb és szigorúbb Istent portretizál: „A te Istenednek nevé hiába fel ne vedd”, az ábrázolt hatalmaság azonban nem válik zsarnokká; egész egyszerűen jól ismeri a felelőtlenséggel járó nehézségeket és éppen ezért figyelmezteti az egyszerű halandót, hogy teljesen hiábavaló őt ok nélkül emlegetnie: „Az én nevem ne vedd. Hiába lenne. / Nevem a szádon nem te-

rem meg engem. / Nevem a szádon nem lehetne fegyver. / Nevem a porban is több értelmet nyer” (*Nevem hiába*, 11.). Hadd hívjam fel a figyelmet az első sorban megjelenő nyelvi bravúrra! Mivel az ószövetségi értelmezés szerint Isten a maga képére és hasonlatosságára teremtett embert a földre, így a tiltó formában megjelenő ige: „ne vedd” egyes szám második személyű birtoikos személyraggal ellátott főnévként is olvasható, igazolva az Isten által elképzelt hasonlóságot teremtő és teremtmény között: „Az én nevem neved”. De visszautal a korábban elemzett *Minden gondodnak alján* egyik sorára is: „A világ amilyennek fested, olyan lesz”. A szereplírárt vállaló versíró nem rejti véka alá, hogy nem Isten a hibás azért, ha az individuum úgy érzi, élete romokban hever, azaz ha a világot nem megfelelő módon színezte ki: „Nem én vagyok hibás, hogy nincsen érved, / s csak arra futja: bárcsak érne véget, / nem én azért, hogyha már volt halálod, / nem én azért, ha nevem nem találod.” Az isteni hang visszhangzik a szonett tercináiban, döntéseieért mindenki maga felel, s az ezekből származó eredménnyel szintén csak az egyénnek lehet és kell elszámolnia: „A világ időnap előtt eltemet, / de sose érij rá engemet okolni, / szűkmarkún s habozva mérd a lelkedet: elcsábítja ezernyi ócska holmi, / és ízekre szednek. Én felmentelek: / nem a te dolgod mindezt megtorolni” (*Nevem hiába*, 11.). A *Hogy megpihenjekben* a szerző egy pillanatra kilép a

magasztosságból, és hagyja az immanens feszültségek problémáját felszínre törni, azokat amelyek a házas-/társasélet évei alatt felbukkannak a hétköznapiakban. Ezeket jeleníti meg – továbbgondolva – „A hetedik napon pedig megnyugovék” parancsolatot: „Majd kárpótollak mindenért, / az éjszakánkénti sok nemért, / a mindig borongós kedvemért, / a közúti száznegyvenért, / majd kárpótollak mindezért” (Hogy megpihenjek, 13.). A bibliai parancsolat a sabbát megszentelésének fontosságára int, de a versbe foglalt szerelmi szólam nem vágyik szünetekre: „De hogy megpihenjek, azt ne kérd, / az egészséges lelkemért, / a ketten kihordott tervekért; / a főnököm, bár nem kemény, / hidd el, hogy ebből mit sem ért” (Hogy megpihenjek, 13.). A szülők tiszteletére vonatkozó parancsolat az *És hosszan élhatsz* című versben nyer új értelmet. Az első szakasz a szülők által hozott áldozatok sokaságával szembeállítja az olvasót: „Tiszteld apádat és anyádat, / és hosszan élhatsz ezen a földön. / Tiszteld, mert van hová visszanézned, / látni: hogy lettél te a börtön” (*És hosszan élhatsz*, 15.). A mindenkori gyerekek börtönként való láttatása merész asszociáció, de a képzettársítása nem azt állítja, hogy a gyerek teher, sokkal valószínűbb, hogy az önfeláldozás által lesz a szerelem gyümölcse az önzés börtönévé.

A kötet soron következő versében ismét a szereplőre kerül előtérbe. A *Sem a máséból, sem a magadéból* vers-

ben megjelenő isteni hang arra int, tiszteld az életet! A szerző a piactér metaforán keresztül mutatja be a világot, ahonnan elvenni sosem szabad. Az ember feladata, hogy gyarapítson, adjon: „tudomásul veszed: csak így lehet. / Ne ölj! A földi élet-piactéren / mindig csak adhatsz, kezed nem vehet” (*Sem a máséból, sem a magadéból*, 17.). Az élet tiszteletének szentsége a szonett zárlatában bukkan felszínre. Az utolsó tercinában az ellentétező párhuzam isteni figyelmeztetés, az élőlények ok nélküli lemészárlása a lelki béke elvesztésével jár: „Neked ha bárki teremtmény felesleg, / azzá lesz békéd számomra is, éppoly / silány kacat. És többé nem kereslek” (*Sem a máséból, sem a magadéból*, 17.).

A „Ne paráználkodj!” parancsolat előrevetíti a hatása alatt íródott remekművet, *A test szerelmét*. A remekmű jelző nem véletlen. A tercínákat hibátlan jambusok tarkítják, de a forma ismerete akkor válik igazán egyértelművé, amikor a kötöttség nem megy a jelentésbeli tartalmak rovására. A *test szerelme* pedig komplex gondolatokat oszt meg olvasóival a legmélyebb, legintenzívebben átélt érzelmekről. A sorok a nemi aktusok iránti sóvárgással együtt csapongnak, mintegy felmutatva a szerelem logikátlanságát: „test szerelme elcserélt lakat, / mely szádat őrzi minden alkonyig, / s értelmed kulcsa benne fennakad” (*A test szerelme*, 19.). Farkas Wellmann Éva tercínái óva intenek attól, hogy az individuum eltéko-

zolja a szerelmet: „*a test szerelme, ha sok, szétfolyik, / mint aprópénzre váltott színarany*” (A test szerelme, 19.). A Parancsolatok a nyelvi játékok édenkertje. A test szerelme figyelmeztet a hűség súlyára is: „*s szerelmed vágyát kilobbantahatod, / elcsurgatod, mint olvadó viaszt, / mit gyertyád fénye végképp elhagyott. / Ha másat kívánsz, úgy herdálsz magad / (ne nézd a tócsát, melybe megfagy ott)*” (A test szerelme, 19.). A tócsára vonatkozó felszólításban bravúrosan egy múlt idejű igét: megfagyott alakít át helyhatározós szerkezeté.

„Ne lopj!” – már az ószövetségi parancsolat is egyértelműsíti a törvénytelen szerzés tiltását, régi közhely, de attól még igaz: földi javainkban nem gyönyörködhetünk a halál után. A *Mástól végképp* is arról győzi meg az olvasót, hogy értelmetlen felhalmozni az vagyont, mert az érték és nagyság relativitása örök: „*Ne gyűjts a földön tárgyat – mind hamis, / ne győzzön fénye, súlya mérete, / a Naprendszerben esetleges az is, / hogy átnyújtják vagy kérdik: kéred-e*” (Mástól végképp, 21.). Az anyagi javak mulandóságát emeli ki a verszárlat is. Egy-egy tárgyat csak az-

előtt értékelünk igazán, hogy az sajátunkká válna, miután hozzánk tartozik, már nyilvánvalóvá válik hiábavalósága: „*Bármid lehet, azt mondd ügyis: ennyi, / s minden mid van elforog közön-kézen; / a vége: ez van, ez maradt, de semmi / idelent úgysem lesz tiéd egészen*” (Mástól végképp, 21.).

A tízparancsolat szépirodalmi átdolgozása komoly szakmai felelősség és kihívás. Nem kevés felkészültség kell ahhoz, hogy egy író vagy költő a kereszténység alapkönyvének valamely szegmensére építve önállót alkosson. Farkas Wellmann Éva verseiben nemcsak a tehetség, de az ihletettség jelzőfénye is ragyog. Mind a legújabb, mind pedig két korábbi verseskötetéből ki-pattannak a tájékozottság, a munka és a mérhetetlen művészi alázat szikrái. Farkas Wellmann Éva tehetségének titka az értő hallgatás, kiforrott művekbe foglalt szavai kíváncsoznak a felszínre, melyek legújabb kötetében utánozhatatlan harmóniában és összhangban léteznek Ferencz Zoltán grafikáival, valamint az Evilági együttes gazdag dallamvilágával.

Kovács Újszászy Péter